

УДК 371.2
DOI 10.32999/ksu2413-1865/2019-87-13

СТВОРЕННЯ ШКІЛЬНОЇ СПІЛЬНОТИ

Цуркан Т.Г., к. пед. н.,
асистент кафедри педагогіки і методики початкової освіти
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
taisiiag@ukr.net

У статті розкрито поняття шкільної спільноти та розглянуто значення її створення для соціального й емоційного благополуччя кожної дитини в освітньому закладі та за його межами. Представлено основні елементи стратегії «шкільної спільноти». Автором виділено підходи до формування шкільної спільноти й окреслено декілька ключових заходів щодо їх реалізації.

Ключові слова: спільнота, громада, суспільство, школа, розвиток спільноти.

В статье раскрыто понятие школьного сообщества и рассмотрено значение его создания для социального и эмоционального благополучия каждого ребенка в образовательном учреждении и за его пределами. Представлены основные элементы стратегии «школьного сообщества». Автором выделены подходы к формированию школьного сообщества и обозначены несколько ключевых мероприятий по их реализации.

Ключевые слова: сообщество, община, общество, школа, развитие сообщества.

Tsurkan T.H. CREATING A SCHOOL COMMUNITY

The article describes the concept of the school community and considers the significance of its creation for the social and emotional well-being of each child in an educational institution and beyond. It has been found that students with a strong sense of community at school are likely to be academically motivated; act ethically and altruistically; develop social and emotional competences; avoiding problematic forms of behavior. In order to facilitate student achievement at secondary schools, it is necessary to involve parents in the education of children, out-of-school institutions and the community for the well-being of students and the stability of families.

The main elements of the strategy of the “school community” are presented: the focus on education; involvement in school, family and community, additional hours and extended learning opportunities, continuous support for a productive adult life, improvement, sustainable development, transformation of the whole school.

The author outlines approaches to the formation of the school community and outlines several key measures for implementation: active development of respectful supporting relationships between pupils, teachers and parents; underscoring common goals and ideals; provision of regular opportunities for cooperation; providing opportunities for autonomy.

It has been established that school communities combine multi-faceted resources that are necessary for children, families and communities who are trying to meet new educational requirements. These schools provide services, support and opportunities that are important for the healthy development of all children, in addition to providing the diverse and attractive curriculum that is needed by students who make up the future workforce of the country and its core potential.

Key words: community, society, school, community development.

Постановка проблеми. Створення почуття спільноти в школі є важливим завданням сучасної освіти. В учня, котрий уперше вступив до нової школи, найбільш виразно проявляються наші основні психологічні потреби – емоційної та фізичної безпеки; почуття «зв'язності» або «належності»; почуття компетентності – переконання, що він здібний і здатний вчитися. Ці фундаментальні потреби формують людську мотивацію і мають неабиякий вплив на навчання та розвиток. Ми готові наполегливо працювати, щоб зберегти почуття безпеки, належності, автономії та компетентності.

Коли школа відповідає основним психологічним потребам учнів, вони стають більш прихильними до норм, цінностей і цілей освітнього закладу. Заохочуючи школярів до збереження почуття спільноти, заклад

надає учням можливість формувати навички та розвивати звички, які допоможуть їм протягом усього життя.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зростаюча кількість досліджень підтверджує переваги побудови почуття спільноти в школі. Учні з сильним почуттям спільноти в школі, швидше за все, будуть академічно мотивованими [5, с. 3–51]; діятимуть етично й альтруїстично [4]; розвиватимуть соціальні й емоційні компетентності; уникатимуть проблемних форм поведінки.

Ця проблема становить науковий інтерес для зарубіжних дослідників і мало розроблена на теренах України.

Наш теоретичний підхід спирається на культурно-історичну концепцію Л. Віготського [1], що базується на цілісному підході, орієнтованому на процеси розвитку. У статті

одиницею аналізу є створення та розвиток шкільної спільноти, оскільки вона протікає в діалектичній взаємодії з місцевою громадою і в ширшому контексті – із суспільством.

Для початку розглянемо поняття «спільнота». Не слід ототожнювати феномен «спільнота» і «суспільство». За Ф. Тьонісом, спільнота – це близький світ для людини, натомість суспільство – це механічне й ідеальне, світ віддалений. Відмінність громади від спільноти полягає в просторовій, формально-правовій визначеності та більшій чисельності. Спільнота ж більшою мірою спирається на суб'єктивні характеристики, прагнення та інтереси осіб, які до неї належать.

Психологи доводять, що суб'єктивне занурення в переживання належності до спільноти може стати ефективним засобом подолання внутрішньої тривоги [2, с. 279]. Отже, належність до спільноти може забезпечувати почуття психологічного комфорту, а це особливо важливо на етапі навчання дитини в школі.

За українським тлумачним словником, спільнота розуміється як об'єднання людей зі спільними умовами життя, інтересами, єдиною метою тощо.

Термін «шкільна спільнота», що використовується педагогами, зазвичай охоплює шкільних адміністраторів, вчителів і співробітників, котрі працюють у школі; учнів, які відвідують школу, та їхніх батьків; а також місцевих мешканців та організації, що зацікавлені в успішності школи, наприклад, членів шкільних рад, міських чиновників і виборних представників; підприємства, організації та культурні заклади; пов'язані з ними організації та групи, такі як асоціації батьків-вчителів, благодійні фонди та комітети з удосконалення шкіл. Однак за інших умов педагоги можуть використовувати цей термін, звертаючись, більш конкретно, до почуття «спільноти», яке відчувають ті, хто працює, навчає і навчається в школі, тобто адміністраторів, учителів, співробітників і учнів. У цьому разі педагоги також можуть активно працювати над поліпшенням культури школи, зміцнювати відносини між учителями і школярами, а також сприяти почуттю включення, турботи, спільної мети та колективних інвестицій.

Розвиток спільноти – це цілісний підхід, що ґрунтується на принципах розширення прав і можливостей, прав людини, соціальної справедливості, самовизначення та колективних дій [3].

Шкільна спільнота обов'язково включає широкий спектр «зацікавлених сторін».

Для сприяння успішності учнів у загальноосвітніх школах потрібне залучення батьків до освіти дітей, позашкільних установ і

громадськості для благополуччя учнів і стабільності сімей.

Дослідження Ентоні С. Брика та його колег із Консорціуму з досліджень у Чиказькій школі визначили п'ять основних компонентів вдосконалення школи: керівництво, послідовний навчальний план, розбудову професійного потенціалу, шкільний клімат, орієнтований на студента, автентичне залучення сім'ї та громади. Це стало теоретичне обґрунтування тепер поєднується з базою емпіричних доказів, які свідчать про те, що за наявності орієнтації «на дитину» всі діти можуть досягти успіху і процвітати.

Стратегія «шкільної спільноти» працює сьогодні у багатьох американських і європейських школах.

Кожен освітній заклад формує свої програми та послуги відповідно до потреб власної спільноти та студентів, але всі моделі мають багато основних елементів.

Серед них виділяємо:

Фокус на освіті. Шкільна спільнота пропонує революційне бачення ролей, які можуть виконувати батьки та громада в освіті, та того, яку роль школа може грати у своїй громаді. Основними завданнями є виховання дітей і їх здоровий розвиток. Учні вільніше вчаться, тому що багато служб та організацій працюють разом, щоб подолати перешкоди для їх освіти; учителі можуть краще зосередитися на навчальному плані, тому що їхні учні здорові, мають кращу відвідуваність і менше соціальних / емоційних проблем. Основна навчальна програма є чіткою, послідовною та інтегрованою з розширеними можливостями навчання та розвитку, щоб у дітей було багато часу для освіти і багато способів, якими можна вчитися.

Залучення до школи, сім'ї та громади. Партнери шкільних спільнот – співробітники школи й адміністратори, батьки та члени громади – об'єднані заради спільної мети: максимізувати навчання учнів, оптимізуючи їхнє здоров'я та благополуччя. Залучення батьків є важливою основою для досягнень дітей. Програми залучення батьків, створення сприятливого для них клімату, підвищення їх педагогічної культури є фундаментальними для концепції шкільної спільноти. Освітні курси для дорослих додатково залучають батьків (і членів громади) до навчання. Так само члени громади – жителі, власники бізнесу, виборні посадові особи, постачальники послуг, представники громадських організацій – планують ініціативи та роблять свій внесок через знання та ресурси, де це необхідно.

Додаткові години та розширені можливості навчання. До і після закінчення школи, у вихідні дні, влітку і на свята додаткові

програми розширюють дитячі можливості навчання, координуючи з навчальними програмами школярів цілісний освітній досвід. Учні використовують ці години для вивчення предметів, не охоплених програмою, або щоб сформувати нові навички. Клімат із позашкільним часом може бути менш формальним, але повинен бути якісним і дозволяти дітям застосовувати те, чого вони навчилися в класі, можливо, через практичні проекти, академічні конкурси або мистецькі проекти. Вчителі повинні відігравати найважливішу роль у розробці цих програм, а місцева громада має часто спостерігати за заняттями, відстежувати потреби конкретних учнів і адаптувати їх відповідним чином.

Безперервна підтримка на шляху до продуктивного дорослого життя. Загальноосвітні школи в США часто включають попередні програми для дітей дошкільного віку, а деякі – ще більш ранню підтримку вагітних, надають послуги щодо психолого-педагогічної культури батьків. Але дослідники визнають, що хорошого початку недостатньо. Молодь потребує значних можливостей для навчання і подальшого професійного становлення. Стратегія шкільних спільнот адаптується до всіх рівнів реформи освіти, разом з іншими колегами застосовує цю стратегію в початковій, старшій школі та у закладі вищої освіти, забезпечуючи плавні переходи для здобувача освіти з одного рівня на інший. Багато шкільних спільнот не тільки допомагають учням подавати заявки та вступити до коледжу чи університету, але й докладають зусиль для підтримки їх успіху як професіоналів.

Оздоровлення. Шкільні спільноти працюють як мережі, що стосуються емоційного, соціального та медичного благополуччя дітей і їхніх сімей. Акцент на оздоровленні сприяє здоровішому, більш позитивному шкільному клімату.

Сталий розвиток. Сталий розвиток означає більше, ніж фандрейзинг – це означає внесення постійних змін у щоденну практику і в інституційні механізми. Але це також передбачає виділення або генерування людських і фінансових ресурсів, тобто організацію ресурсів новими і більш ефективними способами.

Трансформація всієї школи. Завдяки увазі громади до шкільного клімату і до школи як до «нового інституційного механізму» спільнота школи стає більшою. Порівняно з традиційними школами шкільні спільноти дійсно пропонують широкий спектр програм для учнів і їх сімей, справжньою ознакою спільноти школи є трансформаційний ефект всіх інгредієнтів, які взаємодіють один з одним.

Практико орієнтовані засади. Для дітей і сімей, котрі безпосередньо беруть участь у ініціативах із розвитку спільноти, є такі потенційні результати: переваги від нових знань, розширення можливостей і самоефективності, а також досвід посилення соціальної інтеграції та громадського взаємозв'язку [3]. Оскільки члени громади наділені повноваженнями і розвиваються як лідери, вони можуть починати оскаржувати та покращувати умови, які призводять до їхньої бездіяльності або негативно впливають на їхнє благополуччя.

Підходи до формування шкільної спільноти. Освітні заклади можуть зміцнити почуття спільноти учнів через розгляд і застосування підходів до формування шкільної спільноти.

I. Активний розвиток шанобливих підтримуючих відносин між учнями, вчителями та батьками. Підтримуючі відносини – це серце спільноти. Вони дозволяють учням із різних соціальних верств принести свої особисті думки, почуття та досвід у клас. Відносини на засадах педагогіки партнерства допомагають батькам, особливо тим, хто відчувається вразливими або нерішучими, брати активну роль у діяльності школи й у вихованні дітей.

II. Підкреслення спільних цілей та ідеалів. Поряд з академічними досягненнями школи з сильним почуттям спільноти підкреслюють розвиток якостей, необхідних для гарного характеру та громадянства, таких як справедливість, турбота про інших та особиста відповідальність. Усі діляться розумінням цінностей школи, які формують щоденні взаємодії.

III. Забезпечення регулярних можливостей для співпраці. Учні вивчають навички кооперації, розвивають ширші та багатші стосунки, а також відчувають задоволення, сприяючи добробуту інших.

IV. Забезпечення можливості для автономії. Висловлення своєї думки у встановленні порядку денного та клімату класу є невід'ємним аспектом спільноти, допомагає підготувати учнів до складності громадянства в суспільстві.

Проект «Дитячий розвиток», наприклад, зосереджується на регулярному використанні декількох ключових заходів:

1. *Класні зустрічі* корисні для встановлення цілей і норм, планування діяльності, виявлення і вирішення проблем. Вони мають важливе значення для побудови взаємн між однолітками та сприяння досягненню спільних цілей у класі. Класні зустрічі на початку року, наприклад, включають декількох «будівельників єдності». Учні можуть принести улюблену іграшку

або фото й обговорити її з партнером, який передає її усього класу. Клас може спільно встановлювати цілі на рік (наприклад, «зробити нашу кімнату безпечним місцем для всіх»), спільними цінностями (наприклад, «поважати один одного») або спільними нормами (наприклад, «приймати рішення на основі консенсусу, коли ми можемо»).

2. Програма приятелювання об'єднує цілі класи старших і молодших школярів для проведення навчальних і виховних заходів. Кожен старший учень прикріплюється до молодшого приятеля на рік. Вони знайомляться, інтерв'юючи один одного, з'ясовують спільності та відмінності, діляться своїми поглядами та переживаннями. Протягом року вони можуть разом читати або грати в ігри, відвідувати музеї, спільно працювати заради добродійної справи або створювати спільний журнал своєї діяльності. У кінці року вони показують свою взаємну вдячність, обмінюючись подяками або подарунками, які вони зробили. Програми приятелювання допомагають створити міцні взаємини між різновіковими дітьми, навчити важливим соціальним навичкам і створити атмосферу турботи і взаємодопомоги в школі.

3. «Домашня» діяльність – це короткі бесіди для учнів і батьків або інших вихователів, що проводяться вдома один або два рази на місяць. Ці бесіди, переважно інтерв'ю, які проводяться учнями зі своїми батьками, пов'язують шкільне навчання з домашнім досвідом і перспективами. Наприклад, доповнюючи зміст громадянської та історичної освітньої галузі, учні 3–4 класу інтерв'юють своїх батьків про те, як жила їхня родина або предки раніше, яку роль відіграли в розвитку їх місцевої громади.

4. Загальноосвітні навчальні заходи, пов'язані зі створенням спільноти, єднають учнів, батьків і вчителів; сприяють розвитку нових шкільних традицій; сприяють інклюзивності та відповідальності. Вони можуть бути настільки ж невибагливими, як сімейні вечори, наприклад, запрошення всієї сім'ї для перегляду повнометражного фільму в школі та, можливо, обговорення питання, пов'язаного з ним. Або діяльність може бути такою – створення Музею сімейної спадщини, для якого учні та їхні сім'ї готують інформацію й артефакти, що інформують про їхню сімейну спадщину. Потім школа формує дисплей протягом тижня й організовує зустріч, щоб батьки та діти могли переглянути їх разом.

Висновки з проведеного дослідження. Шкільні спільноти орієнтуються на реалії сімей XXI ст. і спрямовані на встановлення сприятливого соціального й емоційно-

го клімату для всіх учнів, зважаючи на їх безпосередні потреби. Ці школи надають послуги, підтримку і можливості, важливі для здорового розвитку всіх дітей, крім цього, забезпечують різнопланові та привабливі навчальні програми, необхідні учням, котрі складають майбутній робочий потенціал країни.

Шкільні спільноти об'єднують багатогранні ресурси, необхідні для дітей, сім'ї та громади, які намагаються задовольнити нові освітні вимоги.

Допомога дітям у становленні продуктивними дорослими є кінцевою метою стратегії спільноти шкіл. З усіх цих причин ми вважаємо, що кожна школа має бути громадською. Тільки тоді, коли наші школи трансформуються і приєднуються до систем спільної роботи, наші діти отримуватимуть користь від послідовної, максимально доступної освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Выготский Л.С. Проблема возраста. *Собрание сочинений* : в 6 т. Москва : Педагогика, 1983. Т. 4. 332 с.
2. Сушков И.Р. Психологические отношения человека в социальной системе. Москва : Изд-во «Институт психологии РАН», 2008. 412 с.
3. Kenny, E.L. (July 23, 2007). Instituting school reform; program trains and supports parents to improve schools. *The News Journal*. Wilmington, DE.
4. Schaps, E., Battistich, V., Solomon, D. School as a caring community: A key to character education. A. Molnar (Ed.). *The construction of children's character, part II: 96th yearbook of the National Society for the Study of Education*. Chicago : University of Chicago Press, 1997.
5. Solomon, D., Battistich, V., Watson, M., Schaps, E., Lewis, C. A six-district study of educational change: Direct and mediated effects of the Child Development Project. *Social Psychology of Education*. 2000. № 4. P. 3–51.

REFERENCES:

1. Vygotskij L.S. (1983) Problema vozrasta [Age problem]. *Sobranie sochinenij* : v 6 t. Moskva : Pedagogika, T. 4. 332 s. [in Russian]
2. Sushkov I.R. (2008) Psihologicheskie otnoshenija cheloveka v socialnoj sisteme [Psychological relations of man in the social system]. Moskva : Izd-vo «Institut psihologii RAN», 412 s. [in Russian]
3. Kenny, E.L. (July 23, 2007). Instituting school reform; program trains and supports parents to improve schools. *The News Journal*. Wilmington, DE.
4. Schaps, E., Battistich, V., Solomon, D. (1997) School as a caring community: A key to character education. A. Molnar (Ed.). *The construction of children's character, part II: 96th yearbook of the National Society for the Study of Education*. Chicago : University of Chicago Press.
5. Solomon, D., Battistich, V., Watson, M., Schaps, E., Lewis, C. (2000) A six-district study of educational change: Direct and mediated effects of the Child Development Project. *Social Psychology of Education*. № 4. P. 3–51.